

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МОВНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

УДК 811'243:37.016

DOI 10.33251/2522-1477-2021-10-149-154

ДЕПЧИНСЬКА Іветта Аттілівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
Педагогіки та психології, Закарпатський угорський
інститут ім. Ференца Ракоці II,
старший викладач кафедри Прикладної лінгвістики,
Ужгородський національний університет
ORCID 0000-0002-0069-3615

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРЕСИВНИХ ІДЕЙ МИНУЛОГО В СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті автор розглядає проблему застосування прогресивних ідей минулого в сучасній освітній практиці вивчення іноземних мов. Дане питання розкривається з точки зору використання методу глобалістики у загальноосвітніх закладах та в початковій школі періоду Підкарпатської Русі зокрема. Автор розкриває основні аспекти використання методу глобалістики в школах, описані різними дослідниками-поціновувачами методу глобалістики. Результати дослідження можуть бути упроваджені у практику діяльності сучасної школи та в процесі підготовки студентів-майбутніх учителів іноземних мов до роботи з учнями в умовах полікультурного середовища.

Ключові слова: Підкарпатська Русь, іноземні мови, метод глобалістики, полікультурне середовище, принцип природовідповідності.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти, застосування прогресивних ідей минулого в сучасній освітній практиці вивчення іноземних мов полягає у використанні методу глобалістики у загальноосвітніх закладах та в початковій школі зокрема. Пропонований метод охоплює комунікативний, свідомо-пізнавальний, тематичний і творчий підходи з огляду на те, що процес засвоєння іноземних мов за методом глобалістики пов'язаний із забезпеченням активізації діяльності кожного учня, створення ситуацій, сприятливих для розвитку творчих здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури виявив, що питанням дослідження методів викладання іноземних мов і їх упровадженням в освітню систему займалися багато вчених: Ч. Курран (метод «громади»), Г. Лозанов (сугестивне навчання), Дж. Ашер (метод повної фізичної реакції), Г. Гатено («мовчазний» метод), М. Скуратівська (сучасні методи викладання іноземних мов) та ін. Методикою інтенсивного навчання цікавилися: Н. Єлухіна, І. Зімняя, А. Леонтєв та ін. Технологію навчання у співпраці за допомогою методу проектів досліджували: Р. Джонсон, В. Кілпатрік, Е. Полат та ін.

Проблемою розробки та впровадження інноваційних технологій навчання займалися: В. Биков, І. Дичківська, І. Зязюн, О. Коваленко, С. Ковтун, У. Науменко, В. Радкевич, С. Стеблюк, О. Щербак та інші.

Мета статті полягає у дослідженні прогресивних ідей минулого і їх застосуванні в сучасній освітній практиці вивчення іноземних мов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методика глобального навчання відповідає принципу природовідповідності, так як в основу застосування методу поставлено досягнення цілісності шкільного вивчення іноземної мови, а також його систематизованої єдності.

Відомий бельгійський педагог Ж. О. Декролі в свій час писав: «Я маю на меті створити зв'язок між науками, змусити їх зійтися в одному центрі. Цей центр – дитина, до якої все сходиться та від якої все розходить» [5].

Виступаючи проти відірваності школи від життя, ігнорування інтересів дітей та зубріння нецікавого матеріалу, педагог заснував свою методологію на особливостях розвитку дитини та характері його інтересу. На його думку, на початковому етапі шкільної освіти у сприйнятті дітей переважає перцептивний інтерес до задоволення первинних потреб, тому радить уникати використання абстрактних мислительних операцій (аналізу і синтезу), характерних для традиційної школи. Натомість він пропонує використовувати форму пізнання, засновану на віці дитини та особливостях її мислення, «глобалізацію», яка характеризується сумарними, грубими враженнями про оточення дитини [11, с. 516].

Згідно переконань Ж. Декролі дитина таким чином систематизуватиме свій, здавалося б, незв'язаний досвідний матеріал та знання, досягнувши відповідної зрілості – коли сформується його погляд на природу, географію та час.

Педагог вважав, що у цьому віці школа повинна створити умови для здобуття дитиною знань на основі природного досвіду, чому сприяють природні наочні посібники в класі (акваріуми, тераріуми, живі рослини), а також колекції, створені учнями (картинки, листівки, портрети, муляжі), карти, різноманітні дослідницькі поїздки.

Викладання грамоти, на думку педагога, оскільки це вже більш абстрактні концептуальні форми вираження думок, рекомендував з восьми років методом глобалізації. Відповідно до Декролі, основними кроками цього є: 1. читання та написання повних речень, що виражають дію; 2. віднімання слів; 3. Поділ його на склади. На його думку, за допомогою цього методу дитина може розглядати письмо з першого моменту як важливий засіб передачі думок, а читання як важливий засіб отримання знань. Однак він зазначає, що через методи, що використовуються з недостатнім професіоналізмом – наприклад, якщо склади не розбиті – у дитини пізніше можуть виникнути певні проблеми з читанням та правописом [11, с. 516].

Слід зазначити, що на початку ХХ століття на Підкарпатській Русі педагоги практикували використання глобального методу у навчанні письма, читання й опануванні іноземних мов. Численні дискусії стосовно використання цього методу знайшли відображення на сторінках педагогічної преси того періоду. У дослідженнях М. Литвицького [6], В. Панека [9-10], Й. Пешини [7] знаходимо критичну оцінку методу глобального читання з теоретичної точки зору та його обґрунтування.

У методі глобального читання основним фактором був зір. Педагоги працювали візуально, тобто з друкованими словами, які є зображеннями для дитини. Окрім зору, важливим фактором глобального методу вважали інтерес школярів до змісту прочитаного. Зір, зацікавленість та пам'ять – являлись найважливішими опорами глобального читання. Надруковані слова – це окремі зображення або одиниці для дитини, тому цей метод ще називали методом «одиниць». На уроках школярі працювали з цілими друкованими словами, а інтерес підтримували не лише попередньо набутими знаннями, але і їх розширенням, доповненням.

Мову, читання та письмо у початкових школах Підкарпатської Русі вважали найважливішими факторами початкового навчання. Зокрема останні два є найбільш помітними у глобальному методі.

Правильність і правомірність глобального методу читання встановлювали тестами, і було доведено, що рухи очей при читанні не відбуваються в рівномірному темпі, а виконуються з певними неоднаковими інтервалами. При читанні око рухається в напрямку тексту читання, одночасно вгору і вниз, а також у косому напрямку вліво і вгору вправо. При

такій кількості рухів само собою зрозуміло, що око може сфокусуватись лише на дуже маленькому місці в даний момент. При цьому око помічає, крім місця читання, більшу кількість літер, яких воно не охоплює повністю, але розуміє їх значення та зміст. З цього випливає, що читач не може звертати увагу на окремі літери при читанні слів.

Тому дослідник В. Панек у своїй статті «Globalni metoda čtení» робить висновок: «Z toho vysvítá, že čtenář se při čtení slov nemůže věnovati jednotlivým písmenkám. Jestliže tedy při čtení učíme nejdříve jednotlivým hláskám, ztrácíme zbytečně mnoho času, jehož bychom mohli věnovati celým slovům. Zkouškami bylo totiž dokázáno, že na přečtení určitého množství hlásek je potřebí téměř takového času jako na přečtení téhož počtu slov» [9, с. 76-79.] (Загалом, якщо ми спочатку навчаємо окремі звуки під час читання, ми витрачаємо багато часу, який ми могли б присвятити цілим словам. Тести показали, що для читання певної кількості звуків потрібно майже стільки часу, скільки для читання тієї ж кількості слів – переклад автора).

В наступній науковій студії зауважує: «Všimáme-li si psaní oproti čtení co se snadnosti naučení týká, vidíme, že snáze lze se naučiti čísti než psát. Čtení lze se naučiti rychleji, u psaní je pochod pomalejší. Při dosavadním způsobu vyučování psaní užívá se metody syntetické, kdežto čtení je vyučováno v celcích (globálních)» [10, с. 125-129]. (Якщо ми дивимось на письмо, а не на читання з точки зору простоти навчання, то бачимо, що легше навчитися читати, ніж писати. Читання можна засвоїти швидше, а процес навчання письма є повільнішим. Сучасний метод навчання письму використовує синтетичні методи, тоді як читання викладається в одиницях (глобальних) – переклад автора).

Для формування навичок читання іноземною мовою за методом глобалістики до уваги дітей пропонували не кілька коротких речень, а значні за обсягом тексти, під час сприйняття яких вони більшу частину слів не розуміли. Проте останнє якраз і окреслювала визначальну сутність глобального методу: у значному за обсягом тексті учні легко вловлювали сюжет, бо ключем до тлумачення незрозумілих слів поставав контекст і багатий ілюстративний матеріал. З огляду на це метод отримав ще одну назву – «догадування» (metoda dohadovací) [10, с. 125-129]. Значний обсяг тексту, ілюстровані дидактичні матеріали не тільки підтримували інтерес до читання, зумовлювали чітке закарбування в пам'яті прочитаного, а й сприяли розвитку мовлення учнів [2, с. 166].

У дидактиці міжвоєнного періоду глобальним підходом вважали навчання як цілісне вивчення об'єкта (явища), що не передбачає його поділ на окремі частини, або елементи. За такого підходу для засвоєння пропонували конкретний об'єкт, який поступово диференціювали, тобто виокремлювали на тлі цілого певні його домінантні ознаки. Відповідно до такого підходу навчання реалізовували не за принципом від частини до цілого, а навпаки – від цілого до частин, а потім знову від частин до нового цілого [2].

З точки зору глобального методу, зацікавленість є дуже важливим фактором. Як тільки учень вступає в процес читання, у нього зростає інтерес до матеріалу, якого він ще не прочитав. Зазвичай інтерес до читання виникає різними підходами та часто намальованими історіями, які і являються запорукою хорошого читання. Тому педагоги Підкарпатської Русі у своїй практиці навчання іноземних мов неодноразово використовували підручники авторів Врана, Мусилова, Пшигода, Конвічка та інших. Такі підручники державного видавництва із використанням глобального методу, а також додаткову літературу, була можливість замовити в адміністрації школи, де працював учитель, виданих друком у Братиславі та Празі:

1. Vrána-Konvička: Vyučování čtení metodou globální.
2. Vrána-Konvička: Naše zkušenosti s globální metodou.
3. Příhoda: Globální metoda v praxi.
4. Musilová-Příhoda-Musil: Čtení v elementární třídě.
5. Vrána-Konvička: Děti I. (čítanka).
6. Vrána-Konvička: Děti II. (čítanka).
7. Vrána-Konvička: Děti III. (čítanka).
8. Musilová-Příhoda-Musil: První kniha (čítanka).

9. Musilová–Příhoda–Musil: Druhá kniha (čítanka).

10. Musilová–Příhoda–Musil: Třetí kniha (čítanka).

Додаткова література:

1. Musilová–Příhoda–Musil: Čtení ve druhém roce.

2. Příhodová: Milé chvílky.

3. Salzmann: První kroky.

4. Kříčková: Naši kamarádi.

5. Zimmenmann: Naše zlatá kniha.

6. Příhodová: Danešovy děti.

7. Machač: Kuřátko Pipi.

8. Kříčková: Naše pohádky [10, с. 129].

Слід відзначити важливість використання розвиваючих ігор при навчанні читання глобальним методом.

Вже у педагогіці Декролі важливого значення набували розвиваючі ігри, які використовувались для відпрацювання різноманітних знань та для пробудження інтересу школярів до нових. Загалом, головною метою за допомогою гри був розвиток уваги та контрольованої діяльності. Розробляючи свої ігри, він послуговувався розробленими раніше іграми відомих педагогів як от: М. Монтесорі, Ж. Ітара, Р. Годдарда та ін.

Відповідно, на початку ХХ століття в школах Підкарпатської Русі педагогами у глобальному методі читання теж активно використовувались різноманітні ігри, опубліковані у книгах державного видавництва, як-от:

«Musilová–Příhoda–Musil: Čtecí hry k čítance "První kniha",

Hostáň–Týml: Čtecí loto,

Hostáň–Týml: Hra na barevná pole,

Hostáň–Týml: Hra na kaňku,

Hostáň–Týml: Mlýnek s říkadly,

Hostáň–Týml: Kolotoč,

Hostáň–Týml: Páskové hry,

Hostáň–Týml: Globální biograf» [10, с. 129].

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі аналізу періодичних видань початку ХХ століття [6-10] та сучасних педагогічних студій [1-4; 11] нами виявлені можливості втілення прогресивних ідей досліджуваного періоду у практику діяльності сучасної школи, які полягають у наповненні змістового компонента сучасної гуманітарної освіти краєзнавчим, регіональним, полікультурним аспектами, використанні інтегративного підходу до викладання навчальних дисциплін шляхом поєднання методів, що активізують самостійну, пошукову та творчу діяльність учнів, у створенні полікультурного освітнього середовища для молодших школярів закарпатського регіону, а також використанні методу глобалістики в процесі підготовки студентів-майбутніх учителів іноземних мов до роботи з учнями в умовах полікультурного середовища.

З огляду на вищевикладене, можна зробити висновок, що на початку ХХ століття на Підкарпатській Русі метод глобалістики активно використовувався педагогами при вивченні іноземних мов, оскільки являвся невід'ємним у процесі освоєння навичок читання, письма.

Загалом, можна констатувати і той факт, що запровадження в практику шкіл Підкарпатської Русі глобальної методики сприяло підвищенню рівня викладання іноземних мов, а його активне використання сприяло створенню полікультурного мовного середовища у початкових школах зокрема. Результати дослідження можуть бути запроваджені у практику діяльності сучасної школи та в процесі підготовки студентів-майбутніх учителів іноземних мов до роботи з учнями в умовах полікультурного середовища.

Список використаних джерел

1. Депчинська І. А. Використання досвіду новацій у освіті Підкарпатської Русі (1919–1938) у сучасній вищій школі. *Научные труды SWorld*. 2017. Вып. 48. Том 2. С. 59–63. URL: <https://www.sworld.com.ua/ntsw/48-2/pdf>.
2. Депчинська І. А. Розвиток змісту шкільної гуманітарної освіти на Закарпатті в період 1919-1939 рр.: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. Рівне, 2019. 340 с.
3. Депчинська І. А. Розвиток змісту шкільної гуманітарної освіти на Закарпатті в період 1919-1939 рр.: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. Рівне, 2019. 20 с.
4. Депчинська І. А., Марфинець Н. В., Опачко М. В. Впровадження інноваційних технологій навчання (на прикладі вивчення угорської та чеської мов): метод. рек. і вказівки. Ужгород: Вид-во «Говерла», 2016. 42 с.
5. Жан Овідій Декролі. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 02.03.2021).
6. Литвицький М. Глобальна метода наочованя письма-читання. *Учитель*. 1931. Рочник 13. Число 4. С. 190–191.
7. Пешина Й. Глобальна метода в народних школах Подкарп. Русі. *Учитель*. 1931. Рочник 13. Число 4. С. 188–190.
8. Mendl Josef. *Illustrativni metoda vyučovaci*. *Учитель*. 1928. Рочник 9. Число 8–10. С. 302–303.
9. Panek V. *Globalni metoda čtení*. *Учитель*. 1931. Рочник 13. Число 2. С. 76–79.
10. Panek V. *Globalni metoda čtení*. *Учитель*. 1931. Рочник 13. Число 3. С. 125–129.
11. Pukánszki Béla-Németh András. *Neveléstörténet. A globalizációs módszer*. Budapest : Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999. 515–516 о.

References

1. Depchyns'ka, I.A. (2017). *Vykorystannya dosvidu novatsiy u osviti Pidkarpats'koyi Rusi (1919–1938) u suchasniy vyshchiy shkoli [The use of the experience of innovations in the education of Pidkarpatska Rus (1919-1938) in modern higher education]*. *Nauchnye trudy SWorld – Scientific Papers SWorld*, 48, 59-63. Retrieved from: <https://www.sworld.com.ua/ntsw/48-2/pdf> [in Ukrainian].
2. Depchyns'ka, I.A. (2019). *Rozvytok zmistu shkil'noyi humanitarnoyi osvity na Zakarpatti v period 1919-1939 rr. [Development of the content of school humanitarian education in Transcarpathia during the 1919–1939]*. Candidate's thesis. Rivne: Rivnen. derzh. humanitar. un-t [in Ukrainian].
3. Depchyns'ka, I.A. (2019). *Rozvytok zmistu shkil'noyi humanitarnoyi osvity na Zakarpatti v period 1919-1939 rr. [Development of the content of school humanitarian education in Transcarpathia during the 1919-1939]*. Extended abstract of candidate's thesis. Rivne: Rivnen. derzh. humanitar. un-t [in Ukrainian].
4. Depchyns'ka, I.A., Marfynets', N.V., Opachko, M.V. (2016). *Vprovadzhennya innovatsiynikh tekhnolohiy navchannya (na prykladi vyvchennya uhors'koyi ta ches'koyi mov) [Introduction of innovative learning technologies (on examples of learning Hungarian and Czech)]* Uzhhorod: Vyd-vo "Hoverla" [in Ukrainian].
5. Zhan Ovidiy Dekroli [*Jean-Ovide Decroly*]. uk.wikipedia.org/wiki/ Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian].
6. Lytyvts'kyu, M. (1931). *Hlobal'na metoda nauchovanya pys'ma-chytannya [Global method of teaching writing and reading]*. *Uchytel' – Teacher*, 13, 190-191 [in Ukrainian].
7. Peshyna, Y. (1931). *Hlobal'na metoda v narodnykh shkolakh Podkarp. Rusy [Global method of teaching in public schools of Pidkarpatska Rus]*. *Uchytel' – Teacher*, 13. 188-190 [in Ukrainian].

8. Mendl, J. (1928). Il'ustrativni metoda vyuchovaci [*Illustrative method of study*]. Uchytel' – Teacher, 9, 302-303 [in Czech].
9. Panek, V. (1931). Global'ni metoda chteni [*Illustrative method of reading*]. Uchytel' – Teacher, 13, 76-79 [in Czech].
10. Panek, V. (1931). Global'ni metoda chteni [*Illustrative method of reading*]. Uchytel' – Teacher, 13, 125-129 [in Czech].
11. Pukansky, B., Nemeth, A. (1999). Nevelestortenet. A globalizacios modser. [*History of education. The method of globalization*]. Budapest: Nemzeti Tankon'vkiado, 515-516 [in Hungarian].

DEPCHYNSKA Ivetta, candidate of pedagogical sciences Associate Professor of Pedagogy and Psychology Transcarpathian Hungarian Institute of Ferenc Rakoczi II, senior lecturer at the Department of Applied Linguistics Uzhhorod National University.

APPLICATION OF PROGRESSIVE IDEAS OF THE PAST IN MODERN EDUCATIONAL PRACTICE OF STUDYING FOREIGN LANGUAGES

Abstract. *At the present stage of development of education, the application of progressive ideas of the past in modern educational practice of learning foreign languages is to use the method of globalism in secondary schools and in primary schools in particular. The proposed method includes communicative, cognitive, thematic and creative approaches, because the process of learning foreign languages by the method of globalization is associated with the activation of each student, creating situations conducive to the development of creative abilities.*

In the article the author considers the problem of application of progressive ideas of the past in modern educational practice of studying foreign languages. This issue is revealed in terms of the use of the method of globalism in secondary schools and in primary school of the period of Pidkarpatska Rus in particular. The author reveals the main aspects of the use of the method of global studies in schools, described by various researchers who appreciate the method of globalization.

From the point of view of the global method, interest is a very important factor. As soon as a student enters the reading process, he grows interested in material he has not yet read. Usually, interest in reading arises from various relevant and often drawn stories, which are the key to good reading.

Language, reading and writing in primary schools in Pidkarpatska Rus were considered the most important factors in primary education. In particular, the last two are the most noticeable in the global method.

It should be noted the importance of using educational games in teaching reading the global method. In the pedagogy of Decrol, educational games became important, which were used to develop a variety of knowledge and to arouse students' interest in new ones. In general, the main goal of the game was to develop attention and controlled activity.

The results of the study can be implemented in the practice of modern school and in the process of preparing future teachers of foreign languages to work with students in a multicultural environment.

Key words: *Pidkarpatska Rus, foreign languages, the method of globalization, multicultural environment, the principle of conformity to nature.*

*Одержано редакцією: 12.06.2021 р.
Прийнято до публікації: 29.06.2021 р.*